

อนุสรณ์

แสงธรรมเชื้อ

ในงานพระราชทานเพลิงศพ

ณ วัดมกุฏกษัตริยาราม พระนคร

๓๐ มิถุนายน ๒๕๑๔

294.308

0231๕

40 819

397

819

391

819

920

อนุสรณ์

แสง ธรรมเชื้อ

ในงานพระราชทานเพลิงศพ

ณ วัดมกุฏกษัตริยาราม พระนคร

๓๐ มิถุนายน ๒๕๑๔

เลขหมู่ ๒๑๔.๗๐๗
๐ ๒๓ ๙

เลขทะเบียน ๐๑๗๑๔

สารบัญ

หน้า

๑. คำปรารภและคำอุทิศ		๑
๒. ฃรวาสาธรรมกถา	☆ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์	๓
๓. ความไม่มีโรคเป็นลาภอย่างยิ่ง	☆ สมเด็จพระวันรัต กิตติโสภณมหาเถร	๑๐
๔. ขอเขียนเรื่องแปลก ๆ	☆ ร.ต.อ. สนิท ธรรมเชื้อ	๒๒
๕. ผู้ปรานีแก่คนจน	☆ ร.ต.อ. สนิท ธรรมเชื้อ	๒๕
๖. วิธลคโจรผู้ร้าย	☆ บันทึกการสอนพระสูตรของพุทธสมาคม แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์	๒๕

คำปรารภและคำอุทิศ

นายเลื่อน นางทองอยู่ ธรรมเชื้อ เป็นครอบครัวที่มีฐานะปานกลาง มีที่อยู่ขณะนั้นที่เกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี คุณแม่ทองอยู่เล่าว่า ภายหลังที่แต่งงานไป ๒ คน คนที่ ๓ คือนายแสง ธรรมเชื้อ รอดอยู่จึงเป็นพี่ของ พวกเราที่มีชีวิตอยู่ขณะนี้ และคุณแม่ทองอยู่อีกนั้นแหละเล่าว่า ตอนตั้งครรภ์นั้น ผันว่าไปเที่ยวงาน ณ ท้องสนามหลวง เก็บแหวนเพชรได้ ๑ วง แล้วสวมใส่ไว้ใน นิ้วมือของท่าน จนกระทั่งต้นชันจึงรู้ว่าผันไป

เมื่อเรียนจบ ป. ๓ ณ โรงเรียนวัดเสาชิงช้า อำเภอปากเกร็ด จังหวัด นนทบุรี แล้ว นายแสงก็ลงมาอยู่วัดบวรนิเวศวิหาร คณะรังษี แต่จะอยู่กับพระ สงฆ์องค์ใดผู้เขียนก็ลืมไปเสียแล้ว ต้องขออภัย

เมื่อนายแสงเรียนจบ ม. ๖ ณ โรงเรียนบวรนิเวศ ก็เข้าทำงานโรงไฟฟ้า สามเสนเรื่อยมาจนกระทั่งอายุครบ ๖๐ ปี ก็ออกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๑

นายแสง ธรรมเชื้อ แต่งงานกับนางจิต ธรรมเชื้อ เมื่อหลายปีมาแล้ว ไม่มีบุตร ได้เช่าที่ดินทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ณ สวนอัมพวัน อำเภอคูสิต ปลูกบ้านอยู่อาศัยจนกระทั่งถึงแก่กรรม ใกล้ชิดติดต่อกับบ้านที่นายเลื่อน นางทองอยู่ ธรรมเชื้อ บิดามารดาปลูกอยู่อาศัย และได้ว่างกลับไปแล้วตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๒ พ.ศ. ๒๕๐๐ ตามลำดับ

ข้าพเจ้าเองใกล้ชิดกับนายแสงเมื่อเด็ก ๆ เท่านั้น เพราะต้องออกรับ ราชการตามอำเภอ จังหวัดต่าง ๆ ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ๒๔๗๓ จนกระทั่งบัดนี้

นายแสงเป็นคนดีคนหนึ่งของบิดามารดา เป็นคนเรียบง่าย ยึดหลัก ธรรมของพระพุทธเจ้าดำรงชีวิตและปฏิบัติหน้าที่การงาน การถึงแก่กรรมไปจึงเป็น ที่อาลัยของญาติและมิตรสหายมาก และขาด “ธรรมเชื้อ” ที่ดีไปคนหนึ่ง

ความตายเป็นของธรรมดาของโลก พระพุทธเจ้าสอนว่า ในระหว่างมีชีวิตหากประกอบแต่กรรมดี ตายไปแล้วก็จะเกิดในภูมิที่ดี จึงได้แต่หวังว่านายแสงธรรมเชื้อ จะได้เกิดดีต่อไป

ขอขอบพระคุณทุก ๆ ท่านที่มาและมีส่วนช่วยเหลือทางกำลังกาย กำลังทรัพย์ ในงานพระราชทานเพลิงศพนายแสงธรรมเชื้อ และหากทำได้ เวลาท่านทั้งหลายทำบุญก็ขอให้โปรดกรวดน้ำให้แก่นายแสงธรรมเชื้อ ด้วย ขอขอบพระคุณ.

ร.ต.อ. สนิท ธรรมเชื้อ^๕

ประจำจังหวัดราชบุรี

วันที่ ๓๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๔

มราวาสธรรมกถา

สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
ยสฺเสเต จตุโร ธมฺมา สทฺธสฺส ฌรเมสฺสโน
สจฺจํ ทโม ธิติ จาโค ส เว เปจฺจ น โสจตฺติ.

บัดนี้จักแสดงศาสนธรรม ธรรมะคือคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
ที่เรียกว่าพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นเครื่องประดับปัญญาความรู้ของผู้สนใจในธรรม
ตามสมควรแก่เวลา โดยนัยพระบาลีที่ได้ยกไว้ในเบื้องต้น ความว่า

ธรรม ๔ ประการ คือ สัจจะ ๑ ทมะ ๑ ธิติหรือขันติ ๑ จาคะ ๑
เหล่านี้ของบุคคลใดอยู่ครองเรือน ประกอบด้วยศรัทธามีอยู่ บุคคลนั้นละโลกนี้ไป
แล้ว ย่อมไม่เศร้าโศก

พรรณนาความแห่งพระคานานี้ว่า เมื่อบุคคลใดอยู่ครองมราวาสสมบัติ
มีศรัทธาความเชื่ออันประกอบด้วยเหตุผล ไม่เชื่อเอาง่าย ๆ ตามเสียงเล่าลือ และ
ตามตำรับตำรา เป็นต้น เพราะการที่เชื่อตามเสียงเล่าลือและตามตำราที่เขาอ้างไว้
เป็นต้น ด้วยไม่ได้ใช้ปัญญาไตร่ตรองให้เห็นเท็จและจริงตามเหตุผลก่อนนั้น ไม่
ชื่อว่าศรัทธา ท่านเรียกว่า อธิโมกข์ คือ น้อมใจไปตาม ความเชื่อที่เป็นอธิโมกข์
เช่นนั้น อาจพาให้ติดได้ อาจพาให้ช้ำก็ได้ (เช่นเด็ก ๆ ที่กล่าวเท็จ เมื่อผู้ใหญ่
ห้ามปรามว่ากล่าวไม่ดีเป็นบาป เด็กนั้นก็เชื่อตาม แต่หาได้ใช้ปัญญาพิจารณา
ไตร่ตรองความให้เห็นจริงว่าไม่ดีอย่างไร เป็นบาปอย่างไรไม่ การที่เชื่ออย่างนั้นเป็น
อธิโมกข์ แต่เป็นส่วนข้างดี เพราะเป็นเหตุจะให้ประพฤติดี ส่วนทางชำนั้น เช่น
เด็ก ๆ ที่มีผู้มาพูดแนะนำว่า การพูดปดเป็นการดี เขาถือว่าเป็นความฉลาด เด็กนั้น

ก็เชื่อตามตั้งนั้น การที่เชื่อเช่นนั้นก็เป็นอธิโมกข์เหมือนกัน แต่เป็นส่วนข้างชั่ว เพราะเป็นเหตุจะให้ประพฤติชั่ว การเชื่อที่เป็นอธิโมกข์อาจพาให้ดีและชั่วได้ ดังพรรณนามาจะนี้) ส่วนความเชื่อซึ่งเป็นศรัทธา นั้น ได้แก่ความเชื่อต่อการกระทำที่ควรเชื่อ อันประกอบด้วยเหตุผล คือไตร่ตรองด้วยปัญญา หาเหตุหาผลให้เห็นจริงแก่ใจก่อนจึงเชื่อ ความเชื่อที่เป็นศรัทธา นั้น เป็นไปแต่ในส่วนข้างดีอย่างเดียว เพราะฉะนั้นสมเด็จพระผู้มีพระภาคจึงทรงสรรเสริญว่า เป็นกำลังอย่าง ๑ คือ สทฺธาพลี เป็นอินทรีย์อย่างหนึ่ง คือ สทฺธินุทริยัม เป็นทรัพย์อย่างหนึ่ง คือ สทฺธาธนัม และว่า สทฺธาย ตรติ โธมํ บุคคลย่อมข้ามโอฆะได้ด้วยศรัทธา สทฺธิธฺ วิตุตํ ปุริสสฺส สเมญฺญํ ศรัทธาเป็นทรัพย์อันประเสริฐของบุรุษเป็นต้น ศรัทธาความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผล นั้น ท่านจำแนกไว้หลายประการ คือ กัมมสัทธา เชื่อต่อกรรม คือ เชื่อว่ากรรมดีที่เป็นกุศล เป็นเหตุแห่งสุขโสมนัส กรรมชั่วที่เป็นอกุศล เป็นเหตุแห่งทุกข์โทมนัสตั้งนี้ ชื่อกัมมสัทธา ๑ วิปากสัทธา เชื่อต่อผลของกรรม คือ เชื่อว่าสุขโสมนัสเป็นผลของกุศลกรรม ทุกข์โทมนัสเป็นผลของอกุศลกรรม ตั้งนี้ ชื่อว่า วิปากสัทธา ๑ กัมมัสสกตาสัทธา เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของตน คือ เชื่อว่าสัตว์เมื่อได้ทำอะไรลง ดีหรือชั่วก็ตาม ก็จะต้องได้รับผลของกรรมนั้น สัตว์ที่ได้ดีมีสุขสบายต่าง ๆ ก็เพราะได้ทำกรรมดีไว้ สัตว์ที่มีความทุกข์ยากไม่สบายต่าง ๆ ก็เพราะได้ทำกรรมชั่วไว้ สัตว์จะได้ดีหรือชั่วก็เพราะกรรมที่ตนได้ทำไว้นั่นเอง ให้ผลตั้งนี้ ชื่อกัมมัสสกตาสัทธา ๑ ตถาคตโพธิสัทธา เชื่อต่อพระปัญญาตรัสรู้ของพระตถาคต ๑ เมื่อบุคคลมีสัทธาความเชื่ออยู่ในสันดาน ก็จะละกรรมชั่วต่าง ๆ ทางกาย วาจา ใจ เสียได้ และจะกระทำความดีต่าง ๆ ด้วยกาย วาจา ใจ ให้เจริญมาก กุศลวิบากคือผลอันดีก็จะเกิดขึ้นแก่ผู้นั้นมิได้ขาดสาย ทั้งเป็นเหตุให้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการ คือ สัจจะ ทมะ ธิติหรือขันติ และจาคะ ก็จะได้ประสบสุขยิ่ง ๆ ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า

ในธรรม ๔ ประการนั้น สัจจะข้อต้น เมื่อว่าตามศัพท์ก็คือ ความจริง ถ้าจำแนกโดยอาการที่เป็นไปเป็น ๒ คือ จริงวาจาอย่าง ๑ จริงใจอย่าง ๑ จริงวาจานั้นคือ เมื่อพูดคำใดก็ล้วนเป็นคำจริง ไม่มีเท็จเข้าเจือปนด้วยเจตนาถึงกิริยาที่แสดงทางกาย เช่น สันศีระชะหรือพยักหน้าเป็นต้น ก็นับเข้าในวาจาด้วย เพราะเป็นอาการที่แสดงเท็จจริงให้ปรากฏแก่ผู้อื่นได้เหมือนกัน ส่วนความจริงใจนั้นคือ เมื่อได้ตั้งใจว่าจะทำอย่างไรก็ทำไปโดยจริงจัง มิได้ห่อหุ้มคั่นคลายมุ่งหมายความสำเร็จเป็นเบื้องหน้า เว้นไว้แต่กลับเห็นว่าการนั้นผิดจึงเลิกเสีย เมื่อว่าจำเพาะความจริงใจแล้ว ธรรมข้อนี้เป็นกลาง ๆ บุคคลอาจน้อมไปใช้ในทางข้างชั่วเช่นการลักทรัพย์ เป็นต้นก็ได้ ผลแห่งการที่ทำจริงนั้นก็คงเกิดมีขึ้น ก็แต่ว่าเป็นผลที่ชั่วที่หนักปราศรัยติเตียน เป็นเหตุให้ได้รับทุกข์โทษ เพราะฉะนั้น เมื่อบุคคลจะทำอะไรจึงจำต้องไตร่ตรองให้รอบคอบเสียก่อน ให้เห็นแน่ว่า การที่ทำนั้นเป็นการดีจริง ไม่เป็นข้อผิดที่หนักปราศรัยมีพระพุทธรูปเป็นต้นควรติเตียนอย่างใดอย่างหนึ่ง เมื่อว่าโดยย่อก็คือ คุณความดีหรือบุญกุศล หรือศีลสมาธิปัญญา และเป็นการสมควรแก่กำลังตน แล้วจึงทำการนั้นโดยจริงจังไม่จับจด (เมื่อหวังความเจริญด้วยลาภยศในปัจจุบันก็ประกอบด้วยสัมปทาทั้ง ๔ ประการ คือ อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่นในการประกอบกิจเครื่องหาเลี้ยงชีวิตของตน และคนที่ควรเลี้ยงโดยชอบ ในการเล่าเรียน ศึกษาศิลปวิทยา ความรู้ที่ควรให้รู้ไว้ในการทำกิจการงานอันเป็นหน้าที่ของตน ให้การนั้น ๆ เป็นไปด้วยดี ๑ อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา คือรักษาทรัพย์ที่หามาได้ไม่ให้เป็นอันตราย และรักษาชื่อเสียงและกิจการงานในหน้าที่ของตนให้ดีไม่ให้เสื่อมเสีย ๑ กัลยาณมิตตตา ความมีเพื่อนเป็นคนดี ไม่คบคนชั่วเป็นมิตร ๑ สมชีวิตา ความเลี้ยงชีพสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่หามาได้ ไม่ให้ผิดเคืองนัก ไม่ให้ฟุ่มเฟือยนัก ๑) เมื่อบุคคลมาประกอบด้วยสัมปทาทั้ง ๔ ประการนี้โดยมั่นคงไม่อ่อนแอ ก็ได้ชื่อว่าประกอบด้วยความจริงใจอย่างหนึ่ง และเป็นไปในส่วนข้างดี ฯลฯ) ความจริงนี้แม้ในที่มาแห่งอื่น สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธะก็ทรงสรรเสริญ เช่นคำว่า สจฺเจน กิตฺติ ปปฺโปติ คนย่อมได้ชื่อเสียงเพราะความสัตย์เป็นต้น

ทมะ ซึ่งเป็นข้อ ๒ นั้น คือความทรมาน ได้แก่ความฝึกหัดปราบปราม
จิตให้ดำเนินไปในทางที่ดี คือบุญกุศล ไม่ให้ตกไปในทางชั่ว คือบาปอกุศล

เพราะตามธรรมชาติใจมักตรึงคิดไปในทางที่ดี ๑ ในทางที่ชั่ว ๑ อยู่เสมอ ๆ
ทางฝ่ายดีมีกุศลมูล คือ ความไม่โลภ โกรธ หลง เป็นผู้ชักไป ทางที่ชั่วมีอกุศลมูล
คือ ความโลภ โกรธ หลง เป็นผู้ชักไป เมื่ออโลภะ อโทสะ อโมหะ เกิดขึ้นในจิต
เวลาใด เวลานั้นจิตก็ผ่องใส ปราศจากโลภ โกรธ หลง เป็นบุญเป็นกุศลแท้ แม้
จะทำอะไรด้วยใจ หรือกล่าวคำใดด้วยวาจา หรือทำการงานอะไรด้วยกาย การ
นั้น ๆ ย่อมเป็นบุญเป็นกุศลทั้งสิ้น ผลของการที่ทำด้วยจิตเป็นบุญเป็นกุศลนั้นก็จะ
นำความสุขมาให้ทั้งในปัจจุบันและในภายภาคหน้า เมื่อโลภะ โทสะ โมหะ เกิดขึ้น
ในจิตเวลาใด เวลานั้นจิตก็ย่อมเศร้าหมองขุ่นมัวเป็นบาป แม้จะทำอะไรด้วยกาย
วาจาใจลงไปในขณะที่จิตเป็นบาป การนั้น ๆ ก็เป็นบาปและให้ผลเป็นทุกข์ ด้วย
เหตุนี้แล การทรมานฝึกหัดจิตให้ดำเนินไปในทางที่ดี ประกอบด้วยบุญกุศล จึงเป็น
คุณอย่างหนึ่ง ในพระคาถาที่มีมาในพระธรรมบท สมเด็จพระสุคตก็ได้ตรัสไว้ว่า
“ทุนฺหิคุคฺคหสฺส ลหุโน ยตุถกามนิปาติโน จิตฺตสฺส ทมโถ สารุ จิตฺตํ ทนฺตํ สุขาวหํ”
ความว่า ความทรมานฝึกหัดจิตที่ข่มได้ด้วยยาก เป็นจิตพลัน มักตกไปในอารมณ์อันใด
อันหนึ่งตามใคร่เป็นการดี จิตที่ทรมานแล้วนำความสุขมา ดังนี้ การทรมานฝึกหัด
จิตนั้นก็ตอ้งอาศัยมีสติปัญญาคุมกำกับอยู่เสมอ ถ้าจิตปราศจากสติปัญญาแล้วก็จะตกไป
ในทางชั่ว

ธติหรือขันติข้อ ๓ นั้น คือความทรงไว้ หรือความอดกลั้นไว้ ได้แก่
ความอดกลั้นไม่ปล่อยใจให้เบนไปตามอำนาจของความชั่ว คือบาปอกุศลซึ่งเกิดในจิต
ความชั่ว คือ บาปอกุศลซึ่งอาจเกิดขึ้นในจิตนั้นมากมายหลายประการ จะยกขึ้นกล่าว
แต่เพียง ๓ ซึ่งเป็นมูลรากของบาปอกุศลอื่น ๆ คือ โลภะ ความโลภ รวมความ
กำหนัดรักใคร่เป็นต้น ซึ่งเป็นส่วนยินดีชอบใจอยากได้ ๑ โทสะ ความประทุษร้าย

ความโกรธเคืองขัดเคืองเสียใจเป็นต้น ซึ่งเป็นส่วนนินร้าย ๑ โมหะ ความหลง
 รวมความมัวเมาประมาท ซึ่งเป็นส่วนความเขลาไม่รู้เท่าตามเป็นจริง ๑ ซึ่งได้กล่าว
 แล้วในข้อ ๒ นั้น ตามธรรมชาติของสามัญชนย่อมมีอารมณ์ต่าง ๆ ที่เป็นส่วนชั่ว
 คือ อารมณ์เป็นที่ตั้งแห่งความโลภอยากได้บ้าง อารมณ์เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัด
 รักใคร่บ้าง เป็นที่ตั้งแห่งความโกรธบ้าง เป็นที่ตั้งแห่งความหลงบ้าง เป็นที่ตั้งแห่ง
 ความมัวเมาบ้าง มากระทบ อาจล่อหรือยั่วจิตชักจูงให้กำหนัดยินดียิ่งอยากได้บ้าง ให้
 ขัดเคืองเสียใจบ้าง ให้หลงมัวเมาบ้าง อยู่เสมอ ๆ ถ้าบุคคลผู้ใดมีความประมาทผลอ
 สติแล้ว อกุศลธรรมนั้น ๆ ก็อาจเข้าครอบงำจิตได้ และถ้าไม่อดกลั้นข่มใจไว้
 ปล่อยให้เป็นไปตามอำนาจของอกุศลนั้น ๆ แล้ว ก็เป็นเหตุให้บุคคลนั้นทะเยอทะยาน
 กระเสือกกระสนชวนขวายไปในการต่าง ๆ ไม่เลือกว่าการดีการชั่วการถูกการผิด
 เมื่อเป็นเช่นนั้น ผลคือความทุกข์ก็ย่อมเกิดขึ้น ตั้งต้นแต่เมื่อมีความทะยานอยากเกิดขึ้น
 จนถึงได้รับโทษทุกข์เพราะความทำชั่วร้าย เพราะฉะนั้น การอดทนข่มใจไว้ไม่ปล่อยให้
 ไปตามอำนาจของโลภะ โทสะ โมหะ และความทะยานอยากซึ่งเกิดขึ้นในสันดาน
 จึงเป็นคุณอย่าง ๑ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธะได้ทรงสรรเสริญไว้ ณ ที่หลายสถาน
 เช่นว่า ขนฺติ ปรมํ ตโป ตีติกฺขา ความอดทนคือความอดกลั้น เป็นตบะอย่างยิ่ง
 และว่า ขนฺติ ตโป ตปสฺสีโน ความอดทนเป็นตบะของผู้มีความเพียรเป็นต้น ความ
 อดทนนี้ก็ต้องอาศัยสติและปัญญาคุมกำกับอยู่เสมอ ไม่ผลอประมาท เมื่ออารมณ์ที่
 ชวนนั้น ๆ เกิดขึ้นในจิตก็มีสติอดกลั้นไว้ และใช้ปัญญาพิจารณาตามดูไปว่า อารมณ์
 นั้น ๆ ที่เกิดขึ้นจะมีกำลังสักเพียงไร และจะทำอย่างไรต่อไป หรือใช้ปัญญาพิจารณา
 ให้เห็นว่า อารมณ์นั้น ๆ ไม่เที่ยงเป็นทุกข์ มีความแปรปรวนไปเป็นธรรมดา เมื่อ
 ใช้สติและปัญญาพิจารณาตามไปอยู่อกุศลนั้น ๆ ที่เกิดขึ้น ก็จะไม่สามารถคงอยู่ได้
 จะค่อย ๆ เสื่อมสูญไปเอง เหมือนโจรผู้ร้ายที่ปองจะลักของเข้าไปในเรือน เมื่อ
 เจ้าของทรัพย์แลเห็นคอยดักก็ไม่สามารถจะลักของได้ฉนั้นใด อกุศลที่จะเกิดขึ้นและตั้ง

อยู่ในจิตได้ก็อาศัยจิตขาดสติเข้าคุมกำกับและปัญญาพิจารณา ถ้าเมื่อจิตประกอบด้วยสติปัญญาอยู่แล้ว อกุศลนั้น ๆ ก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้นั่น

จากข้อ ๔ นั้นคือ ความสละ จำแนกเป็น ๒ (ตามอาการ) คือการสละให้ปันสิ่งของ ๆ ตนแก่ผู้อื่น ด้วยเมตตาจิตคิดจะให้ผู้รับได้ความสุข เป็นการเฉลี่ยความสุขให้แก่ผู้อื่นก็ดี การสละให้แก่ผู้มีคุณความดี ด้วยคิดจะบูชา เช่น ให้แก่มารดาบิดาแม้ไม่ขัดสนก็ดี การให้เพื่อทักษิณา คือ บริจาคทานอุทิศผลไปถึงท่านที่วายชนม์ไปปรโลกเป็นเปตพลีก็ดี ทั้ง ๓ อย่างนี้เป็นส่วนทานอย่างหนึ่ง การสละให้เพื่อจะบรรเทาความตระหนี่ เพื่อเป็นการตัดใจตัดความอาลัยให้ค่อยบรรเทาลงเมื่อถึงคราวที่จำเป็นจะต้องพลัดพรากจากไป หรือถึงคราวจะละก็จะได้ไม่มีความอาลัย พัวพันติดอยู่ในจิตอย่าง ๑ ทั้ง ๒ อย่างนี้รวมเรียกว่าจาคะ เป็นคุณอย่าง ๑

ถ้าบุคคลใดไม่มีธรรม ๔ ประการนี้แล้ว จะได้รับความทุกข์ยากต่าง ๆ โดยที่สุดจะตั้งตนให้เป็นหลักฐานก็ไม่ได้ เพราะเมื่อไม่มีความจริงก็จะไม่มีใครเชื่อถือ และตนเองจะทำอะไรก็ไม่สำเร็จ มัวแต่จับจดแล้วก็ท้อถอยหรือเปลี่ยนแปลงไปไม่มีกำหนดแนลงได้ว่าจะเอาจริงอย่างไร เมื่อไม่มีทมะ การทรมานฝึกหัดปราบปรามใจ ใจก็จะตกไปในส่วนชั่ว เมื่อไม่มีขันติ ความอดทน ปล่อยไปตามอำนาจของอกุศลเหล่านั้น ความทะเยอทะยานก็จะเกิดขึ้นไม่มีที่สิ้นสุด ซึ่งจะเป็เหตุให้ได้รับทุกข์โทษ เมื่อไม่มีจาคะคือการสละให้ปัน ก็ไม่สามารถจะควบคุมคนให้มีความรักใคร่สมัครสมานติดอยู่ แม้แต่เพียงครอบครัวเท่านั้น ไม่ต้องกล่าวถึงผู้อื่น ๆ ออกไปแต่ละอย่าง ๆ นั้นล้วนเป็นเหตุที่จะนำความทุกข์มาให้ทั้งในปัจจุบัน และ ภายภาคหน้า ส่วนบุคคลผู้มีศรัทธาอยู่ครองบ้านเรือน และประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนั้น ก็จะเป็นที่นับถือเชอฟังของประชุมชน และตนจะทำอะไรที่ไม่เหลือวิสัยก็อาจสำเร็จสมประสงค์ ใจก็จะดำเนินตรงไปในทางที่ดี แม้เมื่อมีความชั่ว โลภะ โทสะ โมหะเกิดขึ้นในจิตก็ข่มไว้ได้ ไม่ให้เป็นไปตามอำนาจของอกุศล และจะปกครองหมู่คนให้มีความรักใคร่พร้อมเพรียง แต่ละอย่างนั้นล้วนเป็นเหตุที่จะนำความสุขมา ได้ชื่อ

ว่าเป็นสุขในปัจจุบัน ครั้นถึงเวลาสิ้นชีพทำลายขันธ จำต้องละโลกนี้ คุณความดี
คือบุญกุศลนั้น เป็นเหตุ อาจนำผู้^{นั้น} ให้ถึง สุกตัมพ ไม่ต้องเศร้าโศก ทุกทีพาราตริกกาล
เพราะฉะนั้น สมเด็จพระศาสตราจารย์จึงได้ตรัสไว้ว่า ธรรม ๔ ประการคือ สัจจะ
ทมะ ขันติ จาคะ เหล่า^{นี้}ของบุคคลใดผู้อยู่ครองเรือนและประกอบด้วยศรัทธามีอยู่
บุคคลนั้นแม้ละโลกนี้ไปแล้ว ก็ย่อมไม่เศร้าโศก มีอรรธาธิบายดังแสดงมาฉะนั้น.

จาก วชิรญาณวงศ์เทศนา

๒๕๐๓

ความไม่มีโรคเป็นลาภอย่างยิ่ง

โดย

สมเด็จพระวันรัต กิตติโสภณมหาเถร

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ

อาโรคฺยา ปรมา ลาภา สนฺตุภฺนฺนํ ปรมํ ฌนํ

วิสุตาสา ปรมา ญาคิ นิพฺพานํ ปรมํ สุขนฺตํ ฯ

ความไม่มีโรคเป็นลาภอย่างยิ่ง

ความสันโดษเป็นทรัพย์อย่างยิ่ง

ความคุ้นเคยเป็นลาภอย่างยิ่ง

พระนิพพานเป็นสุขอย่างยิ่ง ฯ

ความไม่มีโรค เมื่อกล่าวโดยทั่วไปแล้ว เป็นลาภอันสำคัญและเป็นลาภ
ยิ่งกว่าลาภทั้งหลาย เพราะคนทั้งหลายที่จะปฏิบัติตนที่ดี ประกอบกิจการงาน ประกอบ
อาชีพที่ดี หรือทำกิจการให้เกิดลาภผลเจริญอาชีพของตนได้ ก็ด้วยอาศัยความไม่มี
โรคเป็นเบื้องต้น แม้ในกิจการอื่น ๆ เช่นการปฏิบัติในทางพระศาสนาที่สะดวกแก่
บุคคลผู้ไม่มีโรค ถ้าหากมีโรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียนอยู่เนือง ๆ แล้วยากที่จะประกอบ
กิจให้สำเร็จเป็นลาภ เป็นความได้ประการอื่น ๆ ตลอดจนถึงตั้งตนไว้ชอบในคดีโลก
และคดีธรรมต่อเป็นบุคคลผู้ไม่มีโรค จึงจะสามารถให้สำเร็จประโยชน์ในกิจการอื่น ๆ
ได้โดยทั่วไป เพราะฉะนั้น ความไม่มีโรคจึงจัดว่าเป็นลาภอันสำคัญยิ่งกว่าลาภทั้ง
หลาย เป็นที่ปรารถนาของบุคคลทั่วไป ฯ

แต่ความไม่มีโรคนั้น อันบุคคลจะพึงได้ก็เพราะประกอบเหตุให้เป็นผลอัน
 จะพึงได้ในทางไม่มีโรคนั้น เหตุอันเป็นผลที่จะพึงได้นั้น มีทั้งเหตุในอดีตและเหตุใน
 ปัจจุบัน ๆ เหตุปัจจุบันคือ ความรักษาร่างกายให้มือนามัยดี เว้นจากเหตุอันจะเป็น
 ทางมาแห่งโรค รักษาตนให้เป็นผู้ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บตามสามารถ เหตุปัจจุบันนี้
 เป็นเหตุภายนอก ส่วนเหตุภายในได้แก่เหตุอดีต เหตุอดีตนั้นคือ บุญกุศลที่อบรม
 มาแล้วในปางก่อน ตลอดจนถึงปัจจุบันที่ดำรงชีพอยู่ด้วยดีก็เพราะอบรมบุญกุศลอัน
 นั้นสม่ำเสมอสืบมา ๆ การอบรมบุญกุศลนั้นย่อมเป็นไปโดยสถานะ ๒ ประการ คือ
 ปหานะการละ ๑ ภาวนาการทำให้เจริญ ๑ ๆ การละนั้นคือ การละเบียดเบียนชีวิต
 และความสุขของผู้อื่น ละการทำบุคคลอื่นสัตว์อื่นให้เดือดร้อน การทำให้เจริญนั้น
 คือความมีเมตตากรุณาช่วยบำบัดโรคภัยไข้เจ็บของบุคคลทั้งหลายเป็นต้น ตามกำลัง
 ความสามารถของตนที่จะพึงกระทำได้ เมื่อมีกำลังกายก็ชวนชวายุบฐฐากด้วยกำลัง
 กาย มีความรู้ความสามารถในทางแพทย์ในทางปฏิบัติรักษาก็พยายามช่วยกันรักษา
 พยาบาล หรือในทางวาจา ช่วยออกปากขอความช่วยเหลือจากผู้มีความสามารถ หรือ
 แม้ช่วยชักชวนบุคคลอื่นให้ประกอบบุญกุศลในการรักษาพยาบาลหรือในการนั้น ๆ ใน
 ทางใจให้มีจิตเมตตากรุณาแผ่ไปช่วยให้เขาพ้นจากทุกข์นั้น เมื่อเป็นผู้มีการอบรมทั้ง
 ทางกาย ทางวาจา และทางใจอยู่อย่างนี้ ย่อมเป็นเหตุให้เกิดความบริจาตามสามารถ
 ที่จะกระทำได้ หรือถ้ามีกำลังทุนทรัพย์พอจะกระทำได้ ก็บริจาคให้เป็นไป เพราะ
 การบริจาคนั้นจัดเป็นการอบรมอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งทำให้ปราศจากความตระหนี่หวงแหน
 เป็นทางให้สำเร็จประโยชน์แก่บุคคลอื่นโดยทั่วไป และเป็นปัจจัยให้อบรมจิตใน
 เมตตากรุณา หรือในทางบริจายิ่งขึ้น นี้ชื่อว่าภาวนาการทำให้เจริญ ๆ เมื่อบุคคล
 มีบุญกุศลที่ได้อบรมในปางก่อน หรือในปัจจุบันที่เป็นอยู่นั้นแต่มีความรู้ดีในพระ
 ธรรมคำสั่งสอน หรือมีความรู้ดีในความผิดชอบชั่วดีอื่น ๆ แล้วประพฤติปฏิบัติอยู่
 เสมอ อบรมบุญกุศลเป็นปัจจัยสืบสนองตลอดไป ดังนั้นได้ชื่อว่ายึดความไม่มีโรคอัน
 เป็นยอดแห่งลาภ อันเป็นที่พึงปรารถนาไว้ได้ ๆ

ความไม่มีโรคเป็นที่พึงปรารถนาจริงๆ อยู่ แต่เป็นเรื่องของความสุขกาย หรือเป็นเรื่องของการบำบัดโรคกายให้หาย ไม่สำคัญเท่าความสุขจิต คือความบำบัดโรคคือความทุกข์แห่งจิตได้ เพราะการบำบัดโรคคือความทุกข์แห่งจิตให้หายนั้น เป็นประการสำคัญยิ่ง ๆ คนเราแม้จะมีร่างกายสบายดี แต่ใจไม่เป็นสุขมีความกระสับกระส่าย คือมีโรคจิตเบียดเบียนอยู่เสมอก็จักหาความสบายมิได้ และโรคจิตนั้นที่เป็นประการสำคัญก็คือความโลภทะเยอทะยานอยาก อันคอยแสหา ทำให้เกิดความทะเยอทะยานยิ่ง ๆ ขึ้นไปไม่รู้จักจบสิ้น หรือทะเยอทะยานด้วยประการอื่น ๆ เช่น มีแล้วแต่ไม่พอ ทะยานอยากจะได้ให้ยิ่งขึ้นไป หรือความริษยาคิดประทุษร้ายบุคคลอื่น หรือความหลงเขลาที่เข้ากับตนเป็นประการสำคัญ เช่นนี้ได้อธิบายว่าเป็นโรคแห่งใจแต่ละประการ ๆ สมเด็จพระบรมศาสดาจารย์สัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสแสดงว่า “สนฺตฺตฺฏฐิปรมฺมิ ธนํ” ทรัพย์มีความสันโดษ คือยินดีด้วยพัสถานของตนตามมีตามได้เป็นอย่างดี ดังนี้ ก็ด้วยทรงหวังจะแสดงให้เป็นทางระงับโรคใจ โดยพยายามรักษาโรคใจด้วยยา คือธรรมปฏิบัติ ฯ

ความสันโดษยินดีที่ว่าเป็นทรัพย์อย่างหนึ่งนั้น ก็เพราะความที่จะมั่งมีหรือยากจนด้วยประการใด ๆ ย่อมอยู่ที่ใจนี้เป็นประการสำคัญ ๆ คนมีรายได้มาก แต่ใจไม่รู้จักพอ มีการใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ไม่รู้ว่าควรหรือไม่ควรเพียงไร ทรัพย์ที่แสวงหาได้เท่าไรใช้จ่ายไปหมด ไม่รู้จักพอ ไม่เป็นทางที่ประกอบให้เกิดความสุขได้สมปรารถนา ความทะเยอทะยานย่อมขยายวงกว้างออกไปทุกที ในเมื่อทำมาหาเลี้ยงชีพได้น้อยเพราะมีทุนน้อย หรือความได้เท่านั้นก็เพียงพออยู่ แต่ใจไม่พอซ้ำขยายวงกว้างทะเยอทะยานยิ่งขึ้นไป ทรัพย์ที่แสวงหาได้ก็ไม่พอความต้องการยิ่งขึ้น ความทะเยอทะยานแผ่กว้างออกไปเพียงใด ความไม่พอก็จะแผ่กว้างออกไปเพียงนั้น ตลอดจนเนื่องถึงบุคคลอื่นโดยทั่วไปด้วย ยิ่งถ้าไม่รู้จักใช้ ไม่รู้จักว่าควรไม่ควรเพียงไรแล้ว ย่อมไม่มีความที่จะพอเลย ไม่มีความพอที่จะกล่าวได้ว่า มีทรัพย์ ย่อมจะรู้สึกวาทนยากจนอยู่เป็นนิตย์ พร่องอยู่เป็นนิตย์ มีโรคไม่พอเกิดกับจิตเสมอ ฯ

แต่ถ้าบุคคลมีสันโดษยินดีตามมีตามได้ รู้จักพอเท่าที่ควร ปรรณนาเท่าที่ควร ยินดีแต่ที่จะได้โดยชอบ ประกอบกรณียกิจให้สมควรแก่กำลังความสามารถ อันไม่เป็นเหตุก่อให้เกิดโลภยั้ง นี้ได้ชื่อว่าเป็นผู้มีทรัพย์ เพราะจิตของตนไม่ติดนรณ กระสับกระส่าย ไม่ทะเยอทะยาน ไม่แสวงหาในทางที่ไม่ควร และรู้จักใช้จ่าย รู้จักประหยัด เข้าในหลักที่ว่า สมชีวิตา เลี้ยงชีพพอสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่หาได้ ดังนี้ ย่อมเป็นผู้มีทรัพย์เพราะมีความพอนั่นเอง เพราะฉะนั้น สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า “สนตุญฺหิ ปรมํ ธนํ ทรัพย์มีความสันโดษ คือความยินดีหรือรู้จักพอนั้นแหละเป็นอย่างยิ่ง” ฯ

ข้อความดังกล่าวมานี้ บุคคลบางคนที่ไม่ใช้วิจาร์ณญาณย่อมจะเข้าใจไปว่า สันโดษคือ มีอยู่เท่านั้นก็พอเสียแล้ว ไม่ต้องทำอะไรอีก สันโดษนั้นสอนให้คนเกียจคร้าน สอนให้คนเป็นคนที่ไม่พึงปรารถนา ถ้ามีความเข้าใจเป็นอย่างนี้ย่อมเป็นความเข้าใจที่ผิด ฯ เพราะพระพุทธภาษิตคือพระธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น สอนบุคคลให้เกิดวิริยะอุตสาหะ สอนให้แสวงหาในทางที่ชอบ ตลอดจนสอนให้รู้จักทางที่ชอบที่จะพึงประพฤติปฏิบัติเป็นอย่างไร เพราะคนที่รู้ชอบ ปฏิบัติชอบย่อมเป็นผู้เจริญ ดังพระพุทธภาษิตที่สรรเสริญความรู้ชอบไว้ว่า “สุวิชาโน ภวํ โหติ ผู้รู้ดีย่อมเป็นผู้เจริญ” ดังนี้ ฯ

ความเป็นผู้รู้ดีนั้น คือรู้อย่างไร การศึกษาก็ดี การประกอบอาชีพก็ดี การที่จะประกอบกิจอย่างใดอย่างหนึ่งก็ดี ต้องพยายามให้มีความรู้ในทางนั้น ๆ รู้ให้ดี รู้ให้เข้าใจชัด รู้ให้ใช้ได้ รู้ให้สามารถ รู้ให้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ที่จะพึงศึกษาให้ เป็นผู้เจริญด้วยวิชาความรู้ นั้น ๆ ดังนี้ชื่อว่ารู้ดีโดยลักษณะหนึ่ง ฯ อนึ่ง ความรู้นั้น ใช้ให้สำเร็จประโยชน์ได้ หรือใช้ไปในทางที่ชอบ บุคคลบางคนมีความรู้ แต่ไม่ใช้ความรู้ให้สำเร็จประโยชน์ได้ก็ดี หรือใช้ไปในทางที่ไม่ชอบ คือแสวงหาในทางที่ไม่สมควรก็ดี ได้ชื่อว่าไม่เป็นผู้มีความรู้ดี เพราะความรู้ของบุคคลเช่นนั้นย่อมทำ ความไม่สมควรได้มาก ย่อมทำให้ແบนเนี่ยนได้มาก ย่อมแสวงหาประโยชน์ได้มาก

หรือเพราะความรู้อย่างนั้น ย่อมนำไปสู่ความเสื่อมเสียได้ เพราะฉะนั้น ความรู้ดังนั้น
 จึงจะต้องรู้ให้ดีให้ชอบแล้วประกอบกิจในทางที่สมควรอีกด้วย ความรู้เช่นนั้นได้ชื่อว่า
 รู้ดีอีกลักษณะหนึ่ง ๆ อีกนัยหนึ่งความรู้ดังนั้นควรจัดทำตัวให้เป็นธรรมกามบุคคล
 คือเป็นคนใคร่ในทางที่ชอบ รู้จักสอนตนหรือตักเตือนตนได้ ไม่ให้พลังพลาดไป
 ในความเสื่อมเสียหาย ๆ บุคคลผู้รู้ดีอย่างนั้นย่อมเป็นคนมีวิริยะอุตสาหะเพียรพยายาม
 ในทางที่ชอบ ประกอบกรณียกิจแต่ในทางที่ควร มีความสันโดษคือยินดีตามสถานะ
 ของตน เมื่อบุคคลมีสถานะของตนในทางที่ดีอยู่เช่นนั้น ย่อมเป็นผู้เจริญในกิจที่ทำ
 นั้น ๆ เพราะเป็นผู้มีทางที่จะประกอบกิจโดยชอบ ประกอบวิริยะอุตสาหะในทางนั้น
 ไม่ให้นอกกลุ่มนอกทางไป ไม่ให้วัตถุทั้งหลายเป็นเครื่องล่อชักชวนใจแส้ไปในทางที่
 ผิดได้ “สนฺตญฺฐิ ปรมิ ธนํ ความสันโดษรู้จักยินดีเท่าสถานะของตน ความรู้จัก
 ยินดีด้วยคุณสมบัติของตน ความรู้จักยินดีด้วยความมีความได้ของตนอันเป็นไปใน
 ทางที่ชอบ นั้นแลเป็นทรัพย์อย่างยิ่ง ไม่มีทรัพย์อื่นเสมอเหมือน เพราะไม่ต้องร้อนใจ
 ไม่ต้องกระทบกระเทือนใจ ไม่เกิดโรคใจด้วยประการใด ๆ ๆ

อันความไม่มีโรคชื่อว่า เป็นเรื่องของความสุกกาย อันความสันโดษชื่อว่า
 เป็นเรื่องของความสุกจิต แต่บุคคลจะอยู่ในโลกคนเดียวไม่ได้ ต้องมีความเกี่ยวข้องกับ
 กับบุคคลทั้งหลายอยู่รอบด้าน เพราะฉะนั้น สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสต่อไป
 อีกว่า “วิสุตาสา ปรมา ญาติ ญาติทั้งหลายมีความคุ้นเคยเป็นอย่างดี” ฯ ธรรมดา
 บุคคลผู้เกิดมามีญาติ ถ้าญาตินั้นห่างเหิน ไม่มีประโยชน์และให้ความสุขแก่กัน
 และกันได้ ก็ประหนึ่งว่าไม่ใช่ญาติ หรือแม้ผู้อื่นซึ่งไม่ใช่ญาติก็ไม่ได้ ฯ ส่วน
 บุคคลแม้ไม่ใช่ญาติ แต่มีไมตรีจิตต่อกัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน อำนวยประโยชน์ของ
 กันและกัน ร่วมสุขร่วมทุกข์กันในฐานกัลยาณมิตร ชื่อว่าเป็นญาติสนิทยิ่งกว่าญาติ
 เสียอีก เพราะฉะนั้น วิสสาสะความคุ้นเคยกันในทางที่ชอบ จึงเป็นคุณธรรมที่พึง
 ปรรารถนา ฯ

การที่บุคคลจะได้คนที่เป็ฃนญาติที่ติดกั๓ จะได้คนอื่นที่มืความรักใคร่กัน
 เสมอญาติกั๓ ก็เพราะตนเองมืคุณธรรมภายในซั๓กจุงให้ญาตินั้น ๆ หรือบุคคลทงหลาย
 มืความรักใคร่กันบ้๓ถึ๓คุณเคยหรือสนิทสนมประค๓ญาติ ฯ คุณธรรมอันสำคั๓ญในการนี้
 ก็คือสังกห๓วต๓คุณธรรม คือธรรมอันเป็ฃนอุปายเครื่องยึดเหนื๓ยวณั๓ใจกันและกัน คนเรา
 ที่จะเป็ฃนคนชอบพอกันได้ ก็เพราะได้ประโยชน์ หรืออาศัยประโยชน์ของกันและกัน
 ถ้าปราศจากการมีประโยชน์แก่กันและกันแล้วก็ยากที่จะเชื่อมสัมพันธ์กันได้ สังคห-
 ๓วต๓คุณธรรมเป็ฃนธรรมเครื่องยึดเหนื๓ยวณั๓ใจกัน สมเด็จ๓พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสแสดง
 ไว้มี ๔ ประการ คือ

๑. ทาน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน ให้สำเร็จประโยชน์แก่กันและกันตาม
 วิสัย ในสถานะที่ควรจะเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันและกันได้โดยทางที่ชอบ และตั้งใจ
 ประกอบกรณียกิจให้เป็นประโยชน์ หรือให้สำเร็จประโยชน์แก่กันและกันเป็นต้น

๒. ปิยวาจา ความกล่าววาจาแก่ผู้อื่น เป็ฃนวาจาที่ชวนให้รัก เป็ฃนวาจา
 ที่ชวนให้สนิทสนมเป็ฃนญาติ เป็ฃนวาจาที่ชวนให้เคารพนับถึ๓ คือเป็ฃนวาจาอ่อนหวาน
 ไม่เป็ฃนวาจาที่เท็จหลอกลวง ยุง๓บุคคลอื่นให้แตกร้าวกัน หยาบคายเค็๓งโศ๓ต คือ
 คำว่าเปรี้ย๓บเปรย ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ฯ

๓. อต๓ถจริยา ความประพฤติให้เป็นประโยชน์แก่กันและกันในคราวที่
 ต้องการ ฯ คนคบกันต้องอาศัยกัน อำนวยประโยชน์แก่กันและกันได้ ความ
 ประพฤติเป็นประโยชน์แก่กันและกัน จึงเป็ฃนประการสำคั๓ญ และความที่ประพฤติ
 เป็นประโยชน์แก่กันนั้น นอกจากจะช่วยเหลือกันให้สำเร็จไปตามหน้าที่ในขณะที่มีชีวิต
 อยู่แล้ว แม้ฝ่ายหนึ่งล่วงลับไปแล้ว อีกฝ่ายหนึ่งมีจิตนึกถึงกันอยู่ เห็นว่ากิจอันใด
 ซึ่งคนผู้นั้นกระทำค้างไว้ ตนสามารถจะเสริมต่อหรือเพิ่มเติมให้สำเร็จไปได้ ทำให้
 สำเร็จไปโดยชอบ โดยเฉพาะกิจกรรมที่มารดาบิดาได้กระทำค้างไว้ บุตรธิดาได้
 กระทำต่อให้สำเร็จไปด้วยดี จัดเป็ฃนความกตัญญู๓กตเว๓ทที่สำคั๓ญยิ่งด้วย ฯ

๔. สมานัตตตา ความเป็นผู้มีตนสม่ำเสมอในสถานะที่สมควร ฯ คนที่เป็นญาติประพัตติก่อนฐานที่เป็นญาติไม่คหิณกัน ชื่อว่าประพัตติคนสม่ำเสมอโดยฐานญาติ คนที่เป็นมิตรประพัตติคนฐานที่เป็นมิตร มีน้ำจิตคงที่ไม่แปรผัน แม้เมื่อฝ่ายหนึ่งจะตกต่ำไป ไม่สามารถที่จะสงเคราะห์อ่อนเคราะห์กันตามควรได้ ดังนี้ ชื่อว่าประพัตติคนสม่ำเสมอโดยฐานเป็นมิตร คนแม้มิใช่ญาติมิใช่มิตร แต่นับว่าเป็นพวกเดียวกัน เช่นคนอยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน อยู่ในตำบลเดียวกัน และแผ่กว้างออกไปโดยลำดับจนถึงความเป็นคนมีชีวิตอยู่ในโลกเดียวกัน ประพัตติสม่ำเสมอด้วยความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันและกันตามสมควร ดังนี้ ชื่อว่าวางตนเสมอในคนที่เป็นหมู่เดียวกันเป็นต้น ฯ

บุคคลผู้มีสังกหัตถุธรรมทำความสงเคราะห์กันและกันดังนี้ ย่อมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน เป็นเหตุให้มีวิสสาสะต่อกันและกัน เป็นญาติก็เป็นญาติยิ่งกว่าญาติ เป็นญาติอันสนิทยิ่งขึ้น แม้คนที่ไม่ใช่ญาติก็เป็นประดุจเหมือนญาติหรือยิ่งกว่าญาติ ฯ

ความไม่มีโรคเป็นความสุขกาย ความสันโดษเป็นความสุขจิต ความสนิทผูกญาติผูกมิตรกันเป็นสุขอีกประการหนึ่ง แต่ความสุขทั้งนี้เป็นโลกียสุข เป็นสุขในโลก เป็นสุขที่แปรปรวนได้ ฯ ความไม่มีโรค ถ้ารักษาตนก็อยู่ก็อาจไม่มีโรคได้ในบางครั้งบางคราว แต่แล้วก็อาจจะมีโรคได้ เพราะไม่รู้สาเหตุแห่งโรคจะมาถึงได้อย่างไร หรือเพราะอกุศลกรรมที่ได้กระทำไว้ในปางก่อนอาจส่งเสริมให้มีโรคขึ้นก็ได้ ฯ ความสันโดษรู้จักเพียงพอตามสถานะของตน แต่บางครั้งสติสัมปชัญญะบกพร่อง อาจทะเยอทะยานไปก็ได้ ฯ คนที่รักกันเป็นญาติเป็นมิตร บางคราวก็รักกันสนิท แต่บางครั้งก็เกิดผิดพ้องหมองใจกันจนขาดญาติขาดมิตรกันไปก็มี ฯ เหล่านี้ล้วนเป็นโลกีย สมบัติเป็นโลกียสุข ไม่แน่นอนเป็นของแปรปรวนได้ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถเจ้าทรงหวังที่จะชักนำพุทธบริษัทให้ตั้งอยู่ในความสุข อันแน่นอนไม่คั่นคลาย จึงตรัสในประการสุดท้ายว่า “นิพพานํ ปรมํ สุขํ ความสุขมีพระนิพพานเป็นอย่างยิ่ง” ฯ

พระนิพพานนั้น เป็นที่สุดปลายทางคือที่สุดแห่งทุกข์ เป็นที่ปรารถนา
 แห่งพุทธศาสนิกชน พระนิพพานนั้นแปลว่าดับ คือไม่มีเครื่องเร้าร้อนจิตใจเลย
 ท่านอุปมาว่ากิเลสที่อยู่ในอภยาสัยของบุคคลนั้นเป็นประจุไฟ เพราะเมื่อความ
 กำหนัดหรือความโลภเกิดขึ้นแล้ว ย่อมเป็นไฟเผาผลาญจิตสันดานให้เร้าร้อนกระวน
 กระวาย เพราะจะต้องทะเยอทะยานแสวงหาให้ได้มา เมื่อโทสะความคิดประทุษร้าย
 หรือมีริษยาเข้าครอบงำ ย่อมเป็นไฟเผาผลาญจิตสันดานให้เร้าร้อน เพราะจะต้อง
 พยายามที่จะกระทำการทดแทนหรือคิดปองร้ายตอบ เมื่อโมหะคือความหลงเชลลไม่
 รู้ผิดชอบชั่วดีบาปบุญคุณโทษเข้าครอบงำ ย่อมเป็นไฟเผาผลาญจิตสันดานให้เดือดร้อน
 เพราะไม่รู้ผิดชอบชั่วดีแล้ว ก็อาจจะกระทำไปโดยไม่มีจุดหมายหมาย กระทำไปในทาง
 ที่ให้เกิดความเดือดร้อนแก่ตน ฉะนั้น กิเลสจึงว่าเป็นไฟ พระนิพพานดับไฟคือ
 กิเลสนั้นได้สนิทดับโดยไม่มีเชื้อเหลืออยู่ เพราะฉะนั้น พระนิพพานจึงชื่อว่าป็นสุข
 อย่างยิ่ง ฯ

อีกนัยหนึ่ง พระนิพพานแปลว่า ปราศจากกิเลสเป็นเครื่องผูกมัด ท่าน
 อุปมาว่า กิเลสนั้นเป็นเครื่องผูกมัดจิตใจอยู่ ไม่ให้อิสระแก่ตน เพราะตกอยู่ในอำนาจ
 ของกิเลส ส่วนพระนิพพานนั้นแก้หมดหมดสิ้น ไม่มีอะไรมาเป็นเครื่องมัด มัดใจให้
 ติดข้องติดขัดอยู่เป็นนิตย์ เพราะฉะนั้น พระนิพพานจึงชื่อว่าป็นสุขอย่างยิ่ง ฯ อีก
 นัยหนึ่ง กิเลสเป็นประจุลูกศรที่เสียบแทงอยู่ตัวเป็นนิตย์ พระนิพพานนั้นปราศจาก
 เครื่องเสียบแทงด้วยประการทั้งปวง ฯ ความสุขนั้น ในขณะหนึ่ง ๆ บุคคลผู้ปฏิบัติ
 ธรรมจะพึงเห็นได้ในคราวที่จิตใจของตนผ่องใส ปราศจากโลก ปราศจากโกรธ
 ปราศจากหลง ในคราวนั้นจะรู้สึกได้ว่าจิตใจของตนปลอดโปร่งแจ่มใสสบายดีกว่าใน
 คราวที่โลกทะเยอทะยาน ในคราวที่มีความโกรธ หรือในคราวที่หลงเชลล พุ่งเพื่อ
 ไปในทางที่จะทำจิตใจให้เป็นไปในทางที่ไม่ชอบ ฯ ความปราศจากกิเลสเพียงชั่ว
 ขณะหนึ่ง ๆ ก็ยังพอแลเห็นความสุขได้ ถ้าทำปราศจากไปได้ด้วยประการทั้งปวงแล้ว
 จักเป็นไหน ก็จักเป็นความสุขที่ไม่มีคั่นกลายเป็นแน่แท้ ฉะนั้น พระนิพพานคือ

ความดับกิเลสจึงเป็นสุข แต่ความสุขคือพระนิพพานนั้นเป็นของยากที่จะพึงบรรลุได้ เพราะต้องกระทำให้บริสุทธิ์สะอาดเสียก่อน ถ้ายังไม่ทำให้บรรลุความบริสุทธิ์สะอาดแล้ว ก็จะต้องเต็มไปด้วยกิเลสอยู่นั่นเอง ฯ

ความบริสุทธิ์สะอาดนั้นท่านเรียกว่า วิสุทธิ ฯ วิสุทธิแปลว่าความบริสุทธิ์ สะอาด วิสุทธินั้นแสดงไว้มี ๗ ประการ ซึ่งจะต้องปฏิบัติดำเนินไปโดยลำดับประจวบ เติบโตด้วยรถ ๗ ผลัด คือขึ้นรถคันหนึ่งแล้วเมื่อสิ้นกำลังของรถคันนั้นแล้วก็ผลัด ไปขึ้นรถคันต่อไปอีก ต่อ ๆ กันไปจนถึงที่สุด ในโอกาสนี้จักวิสัชนาวิสุทธิทั้ง ๗ นั้น เป็นตัวอย่างเพียง ๓ ประการ อันเป็นประการเบื้องต้น คือ

๑. สัลวิสุทธิ ความบริสุทธิ์แห่งศีล ฯ คนเราต้องมีความประพฤติดีเป็น ประการสำคัญ ความบริสุทธิ์แห่งศีลนั้น คือกายวาจาบริสุทธิ์สะอาดปราศจากโทษที่ จะพึงครหา กายเป็นสุจริต วาจาเป็นสุจริต หรือตลอดกิจกรรมารยาทอันสมควรด้วย ประการทั้งปวง นี้ชื่อว่าศีล ฯ เมื่อบุคคลมีสถานะอยู่อย่างใด เป็นคฤหัสถ์สามัญ รักษานิจศีลคือศีล ๕ อยู่เสมอ มีศีลอยู่กับตนเป็นนิตย์ ไม่เป็นคนปราศจากศีล ไม่ เป็นคนเหินห่างจากศีล เป็นผู้มิเมตตากรุณาไม่เบียดเบียนบุคคลอื่นสัตว์อื่นให้เดือด ร้อน เป็นคนมีอาชีพเป็นหลักแหล่งด้วยสัมมาอาชีพพอที่จะไม่ต้องเบียดเบียนทรัพย์ ของบุคคลอื่น หรือพอที่จะไม่ต้องกระทำทุจริตอันเป็นการไม่ชอบ แม้นตนจะเป็นคน ยากจนก็มั่นคงแน่นนอนในสัมมาอาชีพ ไม่ยอมที่จะละอาชีพที่ชอบแล้วไปประกอบ อาชีพที่ผิด เมื่อเป็นผู้ครองเรือนก็มั่นคงซื่อตรงต่อคู่ครองของตน ไม่นอกใจ ไม่ จลาจลแต่เฉพาะผู้เดียว เป็นผู้ซื่อตรงในทางที่ชอบ และเป็นผู้มีวาจาจริง เป็นหลัก ฐานที่เชื่อฟังได้ ไม่เบียดเบียนบุคคลอื่นด้วยวาจา เป็นผู้มีสติสัมปชัญญะรอบคอบ ไม่ทำตนให้มึนเมาจนเสียสติด้วยการดื่มเมาคือสุราและเมรัยเป็นต้น ฯ บุคคลมี นิจศีลตามสถานะของตนอย่างนี้ ชื่อว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ตามสถานะได้ ในสถานะที่สูง ขึ้นไปเป็นอุบาสกอุบาสิกา รักษาอุโบสถศีลเป็นสามเณร รักษาศีลของสามเณรเป็น ภิกษุรักษาพระวินัย เว้นจากข้อที่พระพุทธเจ้าห้าม ทำตามข้อที่พระพุทธองค์ทรง อนุญาต ปฏิบัติตนให้เป็นผู้บริสุทธิ์ตามสถานะอย่างนี้ ชื่อว่าสัลวิสุทธิ บริสุทธิ์ด้วย

ศีล ฯ ศีลเมื่อบริสุทธิ์แล้วย่อมทำให้จิตใจสบาย เพราะเมื่อนึกถึงความประพฤติกปฏิบัติของตนแล้ว ไม่ต้องเดือดร้อนกระวนกระวาย ไม่ต้องเสียใจเพราะความประพฤติเสียหายของตน เป็นเหตุให้จิตใจแจ่มใสบริสุทธิ์ เป็นสุขได้ประการหนึ่ง ฯ

๒. จิตตวิสุทธิ ความบริสุทธิ์แห่งจิต ฯ ศีลจะบริสุทธิ์ก็เพราะจิตบริสุทธิ์ ถ้าจิตหมกหมุ่นด้วยกิเลส คือกิเลสกลุ่มรวมจิตอยู่เป็นนิตย์ ปล่อยให้โลภะกลุ่มรวมจิตก็ดี ปล่อยให้โทสะกลุ่มรวมจิตก็ดี ปล่อยให้โมหะกลุ่มรวมจิตก็ดี ศีลก็เป็นของไม่บริสุทธิ์ได้ เพราะจิตไม่บริสุทธิ์ สลวิสุทธิความบริสุทธิ์แห่งศีล จิตตวิสุทธิความบริสุทธิ์แห่งจิต ย่อมอาศัยกันและกันเป็นไป บุคคลรักษาศีลดีย่อมเป็นเหตุให้จิตใจใสบริสุทธิ์ประณีตยิ่งขึ้นไป เพราะไม่ต้องเดือดร้อนกระวนกระวายด้วยความเสียหายของตน ผู้มีจิตบริสุทธิ์ย่อมรักษาศีลได้มั่นคงสบาย ไม่ต้องกระสับกระส่าย ไม่ต้องเดือดร้อนรำคาญใจ ในเรื่องที่จะต้องได้รับความเดือดร้อน เพราะความประพฤติเสื่อมเสียของตน เมื่อบุคคลมีจิตบริสุทธิ์เพราะศีลแล้ว ทำจิตของตนให้บริสุทธิ์ยิ่งขึ้นไป ให้ปราศจากนิวรณ์อันเป็นเครื่องกั้นจิต หรือปราศจากปรัญฐานกิเลส คือกิเลสอันเป็นเครื่องกลุ่มรวมจิต คือเรื่องภายนอกอันเป็นเรื่องรบกวนจิตให้เดือดร้อน ที่เราไปเก็บเอามานึกคิด หอบเอามาเป็นภาระ แล้วทำจิตให้เศร้าหมองเดือดร้อนกระวนกระวายไปตามเรื่องนั้น ๆ ดังนั้นชื่อว่ารักษาความบริสุทธิ์แห่งจิตไว้ไม่ได้ แต่เมื่อทำจิตให้บริสุทธิ์ปราศจากนิวรณ์ ปราศจากเครื่องกลุ่มรวมจิต ทำจิตให้สงบระงับ ดังนั้นชื่อว่าจิตตวิสุทธิ ความบริสุทธิ์แห่งจิต และเมื่อกระทำให้ประณีตยิ่งขึ้นไปกว่านั้น คือรักษาและเจริญสมถกัมมัฏฐาน ทำจิตให้สงบระงับ ปราศจากนิวรณ์ ด้วยประการทั้งปวง หรืออบรมวิปัสสนาให้เกิดปัญญา พิจารณาเห็นสภาวธรรมตามความเป็นจริง ตามธรรมชาติของสังขาร ให้รู้ว่าตกอยู่ในลักษณะ ๓ คือ อนิจจตา ความไม่เที่ยง ทุกขตา ความเป็นทุกข์ อนัตตตา ความหาตัวตนมิได้ แล้วทำจิตให้บริสุทธิ์ยิ่งขึ้นไป ชื่อว่าจิตตวิสุทธิ ความบริสุทธิ์แห่งจิต อันเป็นปัจจัยส่งให้ถึงความบริสุทธิ์แห่งความเห็น ฯ

๓. ทัฬหวิสุทธิ ความบริสุทธิ์แห่งความเห็น ฯ ความบริสุทธิ์แห่งความเห็นนั้นคือวิสุทธิแห่งปัญญา ปัญญาพิจารณาเห็นโดยชอบ ตามเห็นสภาวะของสังขารว่ามีลักษณะไม่เที่ยงคือ เปลี่ยนแปลงไปไม่มีที่สิ้นสุด มีลักษณะเป็นทุกข์เพราะทำให้เดือดร้อนแก่ผู้ติดถือเป็นเจ้าของ มีลักษณะเป็นอนัตตาเพราะเป็นไปตามคติของธรรมดาเอง ไม่มีใครบังคับให้เป็นไปได้ ฯ เมื่อปัญญาพิจารณาเห็นได้อย่างนี้แล้ว ย่อมเป็นเหตุให้ละความเดือดร้อนได้ ไม่ต้องเศร้าโศกถึงสัตว์และสังขารที่พลัดพรากไปแล้ว ไม่ต้องอาลัยถึงสัตว์และสังขารอันจะพลัดพรากไปในภายหลัง ทำความเห็นให้บริสุทธิ์ตรงตามสถานะที่ควรอย่างนี้แล้ว ย่อมเป็นทางให้ก้าวไปสู่กัฏฐาวิตรณวิสุทธิ ความหมดจดแห่งญาณเป็นเครื่องข้ามพ้นความสงสัย และย่อมจักเป็นปัจจัยให้ก้าวหน้าต่อไปในวิสุทธิอื่น ๆ โดยลำดับ ประคองขึ้นรุดลงรุดลัดกันต่อ ๆ ไปฉะนั้น

ศีลวิสุทธิความบริสุทธิ์สะอาดแห่งศีลเป็นปัจจัยให้เกิดจิตตวิสุทธิ ฯ จิตตวิสุทธิความบริสุทธิ์สะอาดแห่งจิตเป็นปัจจัยให้ได้ทัฬหวิสุทธิ ฯ ทัฬหวิสุทธิความบริสุทธิ์สะอาดแห่งความเห็นเป็นปัจจัยให้ได้กัฏฐาวิตรณวิสุทธิ คือวิสุทธิผลต่อกันไป ฯ แม้เพียงวิสุทธิ ๓ ประการเบื้องต้นนี้ สาธุชนพึงพิจารณาอบรมให้เป็นที่ไปด้วยดี ให้บริสุทธิ์ เพราะเป็นบันไดขั้นต้น หรือเป็นต้นทาง ที่จะดำเนินไปถึง ความบริสุทธิ์ในอวสานซึ่งจะลุล่วงพระนิพพานอันเป็นที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบ ด้วยประการฉะนี้ ฯ

เพราะฉะนั้น ท่านสาธุชนทั้งหลาย เมื่อท่านทั้งหลายได้พิจารณาโดยชอบแล้ว พึงประกอบความปฏิบัติให้เป็นไปโดยสมควร เมื่อปฏิบัติได้เพียงใดก็จะยึดความสุขอันแน่นอนเป็นแก่นสารและอันเป็นสุขที่ไม่คนคลายได้เพียงนั้น เป็นสุขที่ปราศจากทุกข์ด้วยประการทั้งปวง ฯ แต่การที่บุคคลจะเป็นไปถึงเพียงนั้นอีกประการหนึ่งก็ต้องมีการอบรมบารมีมาโดยลำดับ เป็นต้นว่าการบริจาคน้ำามรุงพระศาสนาหรือสาธารณสถานต่าง ๆ มีโรงพยาบาล โรงเรียน และหอสมุด เป็นต้น จัดเป็นทานบารมี ทำความอบรมศีลของตนให้บริสุทธิ์สะอาดปราศจากความเดือดร้อนอันเนื่องมาจากความปฏิบัติเสียทางกายวาจา จัดเป็นศีลบารมี และทำจิตให้บริสุทธิ์ ตลอดถึง

ทำจิตให้มีความเห็นชอบตามความเป็นจริง จัดเป็นปัญญาบารมี บารมีเหล่านี้ย่อม
เป็นปัจจัยส่งต่อกันไปโดยลำดับตลอดจนถึงอวสาน ฯ เมื่อบุคคลมาพิจารณาและ
ปฏิบัติอยู่ ย่อมเชื่อว่าเป็นผู้เดินทางอยู่ มีความที่จะถึงที่สุดแห่งทุกข์ในอวสาน และ
ในขณะที่กำลังปฏิบัติอยู่อย่างนั้น ๆ ย่อมจะได้รับความสุขสมกับสถานะแห่งธรรมที่ได้
ปฏิบัติแล้วทุกประการ มีนัยดังบรรยายมาเพื่อประดับสติปัญญา และเป็นคติแนวทาง
แห่งความประพฤติปฏิบัติโดยสมควร ด้วยประการฉะนี้ ฯ

ขอเขียนเรื่องแปลก ๆ

โดย ร.ต.อ. สนิท ธรรมเชื้อ

เนื่องจากเจ้ากรมการรักษาดินแดนพลโทยุทธ สมบูรณ์ ได้เสนอแนะผู้ว่าราชการจังหวัดราชบุรี-นายยุทธ หนูนกักดี ขอให้ทำบุญให้เมืองราชบุรี เพื่อความผาสุกของประชาชนในจังหวัดราชบุรี และเพื่อเป็นบุญคุ้มโรครภัยไข้เจ็บด้วย จังหวัดราชบุรีเห็นด้วย จึงมีหมายกำหนดการพิธีทำบุญให้เมืองราชบุรี ดังนี้
วันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๑๒

เวลา ๐๙.๐๐ น.	ข้าราชการ แยกที่รับเชิญพร้อมกันที่บริเวณพิธี
เวลา ๐๙.๒๐ น.	ผู้ว่าราชการจังหวัด ประธานในพิธีเดินทางมาถึง
เวลา ๐๙.๓๐ น.	ประธานจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย พระสงฆ์จำนวน ๓๗ รูป เจริญพระพุทธมนต์ เสร็จแล้วถวายภัตตาหารปิ่นโต ถวายจตุปัจจัยไทยทาน พระสงฆ์อนุโมทนาและให้พร ประธานตรวจน้ำเป็นอันเสร็จพิธี

การแต่งกาย	ทหาร เครื่องแบบปกติ ผูกผ้าผูกคอ
	ข้าราชการทั่วไป เครื่องแบบปกติกากีคอพับ ผูกผ้าผูกคอ
	พลเรือน สากลนิยม

ทางจังหวัดราชบุรีได้เชิญผู้ใหญ่ทางทหาร ตำรวจ พลเรือน และพ่อค้าไปในงานนี้ นายอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดราชบุรีก็ได้รับเชิญไปด้วย พิธีการดังกล่าวกระทำในบริเวณที่ตั้งศาลเจ้าพ่อหลักเมืองราชบุรี

โดยเฉพาะอำเภอวัดเพลง มีปลัดอำเภอโท ศึกษาธิการอำเภอโท และข้าพเจ้า รวม ๓ คน ได้ไปในงานมงคลนี้ด้วย

โรงพิธีสำหรับพระสงฆ์ จัดไว้ด้านใต้ของศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ๑ โรง
พระสงฆ์ ๓๗ รูป ซึ่งมีเจ้าคณะจังหวัดราชบุรีเป็นหัวหน้า หัวหน้าเข้าหาศาลเจ้าพ่อ
หลักเมือง ทางด้านตะวันตกของโรงพิธีมีต้นที่ ๑ ต้นที่ จัดเป็นที่นั่งของบรรดา
แขกที่เชิญไป ทางด้านเหนือของโรงพิธีมีต้นที่อีก ๑ ต้นที่ จัดเป็นที่นั่งของบรรดา
แขกที่เชิญไปเช่นกัน

พิธีการได้เริ่มตามหมายกำหนดการ มีผู้ใหญ่ทางทหาร ตำรวจ พลเรือน
และพ่อค้าประชาชนพากันไปในงานมงคล มีมาราว ๓๐๐ คน

ข้าพเจ้าหลบไปนั่งทางต้นที่ด้านเหนือโรงพิธี มีนายทหาร นายตำรวจ
นั่งรวมด้วยหลายนายด้วยกัน ที่ ๆ ข้าพเจ้านั่งอยู่ทางตะวันออกของศาลเจ้าพ่อหลักเมือง
หันหน้าไปทางโรงพิธี นั่นคือข้าพเจ้าหันหน้าไปทางทิศใต้ อยู่ห่างพระสงฆ์ราว ๘ วา

พอเวลา ๑๐.๐๐ น.เศษ พระสงฆ์ ๓๗ รูป ก็เจริญพระพุทธมนต์
ข้าพเจ้าหลับตา ให้หูทำหน้าที่ฟังพระสงฆ์สวดพระพุทธมนต์ ทำจิตของข้าพเจ้าให้
ว่างและไม่ให้วอกแวกไปทางอื่น นอกจากหุบฟังพระพุทธมนต์เท่านั้น ไม่นาน
เท่าใดนิมิตก็เกิดขึ้น โดยมีรถยนต์เก๋งหลายสิบกคัน แล่นมาจากกรมทหารช่าง ซึ่งตั้ง
อยู่ทางทิศตะวันตกของศาลเจ้าพ่อหลักเมืองราชบุรี แต่แทนที่จะแล่นตรงเข้ามาใน
บริเวณพิธี กลับแล่นตามกันไปทางทิศเหนือ คือทางอำเภอโพธาราม ขบวนรถยนต์
เก๋งมากมายด้วยกัน นั่นเป็นนิมิตที่เห็นนิมิตหนึ่ง

อีกนิมิตหนึ่งก็คือ มีแถวทหารเรียงสี่ แต่งตัวเครื่องสนามพร้อม จำนวน
มากมาย เดินแถวจากทิศตะวันออกมุ่งเข้าหาโรงพิธี ข้างหน้ามีทหารเชิญธงชัย-
เฉลิมพลด้วย แต่พอจะถึงโรงพิธีหรือบริเวณศาลเจ้าพ่อหลักเมือง แถวทหารก็เลี้ยว
ซ้ายไปทางทิศใต้ เบื้องหน้า ทางทิศใต้นั้นมีทิวป่าไม้เขียวชอุ่มขวางหน้ากองทหาร
อยู่ กับมีเสาธงชาติทาสีขาวตั้งเด่นอยู่กลางป่าไม้เขียวชอุ่ม ธงไตรรงค์ผืนใหญ่สบัด
ไปมา ณ ยอดเสาธงสีขาวนั้นมองดูช่างสวยงามเสียนี้กระไร

ภาพนิมิตทั้งสามประการ

ปรากฏแก่ข้าพเจ้าจนกระทั่งพระสวดพระ-

พุทธมนต์จบ

เมื่อประธานและผู้ใหญ่ ณ ที่นั้น ถวายภัตตาหารปิ่นโต ถวายจตุปัจจัยไทยทานเสร็จแล้ว พระสงฆ์ก็สวดอนุโมทนาและให้พร ข้าพเจ้ายังคงหลับตา หูฟังพระสวดทำจิตให้ว่าง

นิมิตทั้ง ๓ อย่างก็คงปรากฏให้เห็น และก่อนพระสวดจบ ก็มีภาพพระบรมรูปของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ทรงชุดขาว พระหัตถ์พนมเพียงพระอุระ ปรากฏให้เห็นเป็นภาพหนึ่ง ราว ๓ นาที พระสงฆ์สวดอนุโมทนาและให้พรจบพอดี

ภาพนิมิตที่เห็นในการทำบุญคราวนี้ จะหมายความว่าอย่างไร เป็นเรื่องสุดปัญญาสำหรับคนอย่างข้าพเจ้าจะเล่าสู่กันฟังได้ น่าจะเป็นเรื่องของนักปราชญ์ราชบัณฑิตเสียแล้ว

ที่เขียนมาให้ได้อ่านกัน ก็เพราะข้าพเจ้าเองรู้สึกว่าเป็นเรื่องแปลกแต่ปรากฏขึ้นจริงต่อข้าพเจ้า.

จากดวงประทีป ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๑๒

ผู้ปรานีแก่คนจน

โดย ร.ต.อ. สนิท ธรรมเชื้อ

เมื่อข้าพเจ้าประจำอยู่จังหวัดกาญจนบุรี (พ.ศ. ๒๔๘๑-๒๔๘๘) ข้าพเจ้ามีโอกาสรู้จักกับชายทำงานอยู่ในกองทัพญี่ปุ่นคนหนึ่ง เขาเป็นชาตินิเรเซียน อายุ ๔๐ ปี เศษ รูปร่างแสดงอยู่เต็มตัวว่า เป็นผู้บึกบึน และแววตาแสดงความเมตตาปรานีอยู่ในตัว ถ้าใครพบครั้งแรกไม่รู้ประวัติของเขา ก็ต้องอุทานว่าฝรั่งทำงานอยู่ในกองทัพญี่ปุ่น ชายผู้นี้มีนามว่า ซี เอ็ม กรานท์ (C. M. Grant)

ในระยะเวลาอันนั้น กองทัพญี่ปุ่นมีชนชาติหลายชาติไปเป็นกรรมกรอยู่ มีทั้งไทย จีน จีนสิงคโปร์ มะลายู แขก ชวา เป็นจำนวนหลายพันคน กรานท์เป็นผู้มีหน้าที่เป็นหัวหน้ากรรมกร มีรายได้เดือนละหลายร้อยบาท นับว่าร่วม ๖๐๐ บาท มีที่พักชั่วคราวอยู่หน้าสถานีรถไฟกาญจนบุรี แต่กรานท์แต่งตัวปอน ๆ ชอบใส่เสื้อเชิตแขนยาว นุ่งกางเกงขาสั้นเก่า ๆ สวมถุงเท้ายาว และรองเท้าหนังเก่า ๆ จะเนื่องจากเหตุบังเอิญหรืออะไรก็ตาม ข้าพเจ้าได้พบปะรู้จักกับกรานท์เข้าเมื่อราวกรกฎาคม ๒๔๘๗ และมีโอกาสพบกันในตลาดกาญจนบุรีสัปดาห์ละไม่เกิน ๒ ครั้ง ยิ่งนานวันเข้า ก็ยิ่งรู้สึกว่ายศของกรานท์เป็นบุคคลที่น่าคบค้าสมาคมด้วย และทราบเรื่องส่วนตัวของกรานท์ต่อไปว่า เป็นผู้มีความซื่อสัตย์ทางซิม้าแข่ง ตอนเข้ามาประเทศไทย กรานท์อยู่ที่สิงคโปร์ ทางญี่ปุ่นเกณฑ์จ้างให้มาทำงานรถไฟในหน้าที่หัวหน้ากรรมกรแขก และมะลายู และเป็นผู้มีความรู้ทางคลาโยมและคลุกแกว้อยด้วยความรู้ พิเศษ ของ กรานท์นั้นแหละ เป็นเหตุ จูงใจ ข้าพเจ้า และ บรรดา เพื่อนฝูง ซึ่งเป็นปลุชนธรรมดา ข้าพเจ้าขอรับสารภาพว่า ในระยะเวลาเช่นนั้น หวาดสัณญาณอันตราย มีทั้งกลางวันและกลางคืน เครื่องบินมายิงกราดและบอมบ์แทบทุกวัน ลงหลุมกันจนเบื่อ พวกเราก็ก่เกิดอลเวงในจิตใจว่า จะอยู่หรือตายกันแน่ ได้รับเร้ากรานท์แทบไม่เว้นแต่ละครั้งที่พบกัน และเข้าซัดถามว่า จะถึงคราวตายกันหรือยัง พวกเราต้อง

คอยคำตอบกันนาน จึงทราบว่ายังไม่ตาย รู้สึกโล่งอกไปหน่อย แต่เนื่องจากเหตุการณ์รอบตัวรอบด้าน เป็นเหตุให้จิตใจพวกเราบ๊อแป่ฝ่อแผ่ตาม ๆ กัน แต่การทำนายของกรานท์เป็นเหตุหนึ่งให้คลายความวิตกลงบ้าง แต่ก็ไม่มากนัก ที่ว่าไม่มากนักนั้นก็เนื่องจากเหตุการณ์รอบตัวรอบด้านบังคับเราอยู่ ค่าครองชีพเอย เหตุการณ์เอย หน้าที่ราชการเอย ล้วนแล้วแต่เป็นเหตุประสมประเสให้เราเสียกำลังใจทั้งนั้น ยิ่งไปกว่านั้นเมื่อถึงคราวคับขันที่สุด เราต้องพึ่งตัวเราเอง คือสู้โดยไม่มีใครช่วยเหลือ

เนื่องจากกรานท์เข้าใจข้าพเจ้า ๆ เข้าใจกรานท์ ข้าพเจ้าจึงได้ประโยชน์สำหรับทางการจากกรานท์เป็นส่วนมาก แต่กระนั้นก็ตาม รายละเอียดส่วนตัวของกรานท์ ข้าพเจ้าก็ได้ละลابلลวงลวงเกินเข้าไปมากนัก คงรู้แต่เพียงว่า กรานท์เป็นผู้มีอาชีพในทางขี่ม้าแข่ง ทำงานอยู่กับญี่ปุ่นได้เงินเดือนมาก ๆ และเป็นผู้มีเมตตาจิตต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันผู้หนึ่ง โดยเฉพาะเรื่องส่วนตัวของข้าพเจ้า กรานท์บอกไว้เมื่อราวมีนาคม ๒๔๘๘ ว่าจะถูกย้าย การณ์ก็สมจริง กล่าวคือข้าพเจ้าถูกย้ายไปประจำอยู่อำเภอท่าม่วง เมื่อเดือนพฤษภาคม ๒๔๘๘ และกรานท์บอกด้วยว่า ข้าพเจ้ามีศัตรูอยู่ ๒ คน เป็นชายหนุ่มอายุระหว่าง ๓๐-๓๕ ปี ไม่ใช่ข้าราชการ หากแต่เป็นคนธรรมดา กรานท์ว่าคนทั้ง ๒ หาหนทางที่จะทำลายคุณงามความดีของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าตกใจเล็กน้อยเมื่อได้ทราบ ก็พยายามเข้าชี้เพื่อทราบว่าเป็นใคร กรานท์ตอบยื้ม ๆ ว่า บอกไม่ได้ เพราะไม่เคยเห็น บอกได้แต่ว่า แม้จะคิดร้ายปานใดก็ตามทำอะไรข้าพเจ้าไม่ได้ โล่งอกไปที่ ชายหนุ่ม ๒ คน คือใคร อยู่ที่ไหน จนบัดนี้ไม่มีใครทราบบ้าง ช่วยบอกข้าพเจ้าด้วยเถิด

เมื่อไปอยู่อำเภอท่าม่วงแล้ว ข้าพเจ้าก็มีโอกาสพบกรานท์น้อยครั้ง เข้ากรานท์ว่าข้าพเจ้าจะถูกย้ายอีก และศัตรู ๒ คนนั้น ก็ยังเป็นศัตรูอยู่ ข้าพเจ้าก็ได้แต่รำพึงรำพันและอ้อนวอนคุณพระคุณเจ้าว่า “ผู้ใดคิดร้ายข้าพเจ้า ขอให้ได้รับผลร้ายตอบแทน” เท่านั้น แต่คำทนายของกรานท์ค่อนข้างถูก เพราะเมื่อวันที่ ๑๑

ตุลาคม ๒๔๘๘ ข้าพเจ้าก็ได้ทราบคำสั่งย้ายอีกครั้งหนึ่ง แต่การย้ายครั้งนี้เป็นการย้ายอย่างกระทบกระเทือนจิตใจข้าพเจ้าเป็นอย่างมาก โดยเหตุที่ต้องแยกจากท่านที่เคารพนับถือ และบรรดามิตรสหายชาวอำเภอท่าม่วง ซึ่งได้ให้ความร่วมมือแก่ทางราชการและส่วนตัวเป็นอย่างดี จนข้าพเจ้าเองไม่อาจจะสรรหาคำใดมากล่าวให้สาสมกับคุณงามความดีของชาวอำเภอท่าม่วงได้ แต่เนื่องจากหน้าที่ ข้าพเจ้าก็ต้องจากชาวอำเภอท่าม่วงผู้ใจดีต่อส่วนรวมและส่วนตัวมา เมื่อวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๔๘๘

กรานที่คงอาศัยข้าพเจ้าตามเคย เมื่อวันที่ ๑๓ ตุลาคม ๒๔๘๘ เวลาเช้ามีค ได้โดยสารรถไฟจากกาญจนบุรีไปหาข้าพเจ้าที่บ้านพัก อยู่สนทนาและช่วยเก็บของจนเวลาราว ๑๖.๐๐ น. เศษ จึงได้กลับ ในวันนั้นเองข้าพเจ้าจึงทราบความจริงว่า กรานที่เป็นทหารกองหนุนของอังกฤษ ขณะทหารญี่ปุ่นเข้ายึดสิงคโปร์ กรานที่ไม่ออกจากบ้านเลย คงซ่อนตัวอยู่ในบ้าน แต่ได้ทราบข่าวเนื่อง ๆ ว่า ญี่ปุ่นจับเอาทหารกองหนุนไปยังเสียบ้าง เอาไปทรมานเสียบ้าง จับเป็นเชลยบ้าง สุดท้ายแต่อาภรณ์ของผู้ชนะ แต่กรานที่คงซ่อนตัวอยู่ในบ้าน จนเข้าวันหนึ่งราว ๓ เดือนต่อมา กรานที่ว่าตกใจแทบหัวใจหยุดเต้น เพราะมีสารวัตรญี่ปุ่นนอกเครื่องแบบ ๒ นาย ไปเคาะประตูเรียกให้เปิด และสอบถามกรานที่ด้วยคำถามหนัก ๆ หน้าคุดันหลายคำถาม มีอยู่คำถามหนึ่งที่กรานที่ปฏิเสธก็คือ ไม่เคยเห็นทหารอังกฤษเลย เนื่องจากคำตอบนี้เองกรานที่จึงได้รอดอยู่ได้ กรานที่ว่าในระยะที่ญี่ปุ่นมีอำนาจอยู่ในสิงคโปร์ มีผู้เสนอหน้าเข้าหาญี่ปุ่นมากมาย และผู้เสนอหน้าเหล่านั้นใจคำพ้อที่จะได้เห็นเพื่อนของตนแท้ ๆ ถูกสารวัตรญี่ปุ่นจับไปทรมานและยิงทิ้ง ทิ้งนทิ้งนั้นเพื่อสวัสดิภาพของตนเองแต่ผู้เดียว กรานที่ว่าเมื่อสารวัตรญี่ปุ่นรู้ว่ากรานที่คือใครแล้วยังหลอกให้กรานที่เสนอหน้าเหมือนบางคนบ้าง แต่กรานที่ปฏิเสธไปอย่างละม่อม ในที่สุดทางญี่ปุ่นเสนอให้กรานที่ได้มีงานทำ กรานที่ตกลงใจว่า ถ้าขึ้นอยู่สิงคโปร์ก็อาจมีผู้เสนอหน้าให้กรานที่ได้รับอันตรายภายหลัง จึงอาสาทำงานทุกอย่าง แต่ต้องนอกเขตสิงคโปร์ และเนื่องจากเหตุนี้ กรานที่จึงถูกส่งไปอยู่กาญจนบุรี และรู้จัก

กับข้าพเจ้าดังกล่าวนั้นแล้วข้างต้น เมื่อเล่าจบกรานที่ตามข้าพเจ้ายิ้ม ๆ ว่า “รู้ใหม่ว่าทำไมฉันจึงรอดปากเหยี่ยวปากกามาได้” ข้าพเจ้าได้แต่ยิ้มตอบ กรานที่ตอบเองว่า “ทั้งนี้ ก็เนื่องจากฉันกรุณาแก่คนยากจนมากที่สุดที่จะมากได้” กรานที่ว่าเคยทำนายให้แก่เศรษฐีคนหนึ่งทางรัฐกัวลาลัมเปอร์ ให้รับถอนเงินจากธนาคารมาครอบครองยึดถือไว้ เศรษฐีผู้นั้นเชื่อ ถอนเงินได้ไม่ถึง ๓ เดือน ก็เกิดสงคราม ๘ ธันวาคม ๒๔๘๔ เศรษฐีผู้นั้นได้ตอบแทนกรานที่ด้วยเงินจำนวนมาก แต่กรานที่ไม่เอาเลย แจกคนยากจนหมดเกลี้ยง เมื่อไปอยู่กาญจนบุรีแล้วเรื่องของกรานที่ยังไม่หมด กรานที่ได้พบกับร้อยเอกทหารอังกฤษเพื่อนเก่าขณะเป็นทหารร่วมกันคนหนึ่ง (ข้าพเจ้าลืมชื่อ) ขณะที่ญี่ปุ่นคุมไปทำงานที่สถานีรถไฟกาญจนบุรี ร้อยเอกผู้นั้นทำท่าจะทักขึ้นด้วยความดีใจที่ได้พบเพื่อนเก่า แต่กรานที่จู่ปากไว้ ร้อยเอกผู้นั้นจึงได้สตรัวว่าอยู่ต่อหน้าทหารญี่ปุ่น กรานที่ว่าเนื่องจากได้พบเพื่อนเก่าผู้นั้น กรานที่มีโอกาสส่งอาหารและเงินตลอดจนข่าวสารการเมืองให้เพื่อนเก่า และทหารสัมพันธ์มิตรเสมอมา หมดเงินไปมากเหมือนกัน เมื่อสงครามสงบ พวกเขลยได้รับอิสระ ร้อยเอกผู้นั้นกับเพื่อนต่างก็พากันรีบไปเยี่ยมกรานที่ก่อนไปที่ไหน ทำเอาญี่ปุ่นที่เป็นนายของกรานที่มองตาก้างเหมือนกัน แต่อย่างไรก็ตามกรานที่อยากกลับบ้านก็ยังกลับไม่ได้ เพราะการคมนาคมไม่สะดวก ก็คงทำงานอยู่ที่สถานีรถไฟกาญจนบุรีเช่นเคย นุ่งห่มอย่างไรก็อย่างนั้น ติดต่อกับญี่ปุ่นอย่างไรก็อย่างนั้น แต่รายได้ก็น้อยลง กรานที่พูดตรง ๆ ว่า ถ้าทำโอหังไป เกรงว่าญี่ปุ่นจะเล่นไม่มคเอา ข้าพเจ้าเห็นว่า กรานที่คิดถูกเหมือนกัน

เมื่อจะจากกัน ข้าพเจ้าขอให้กรานที่เขียนอะไรพอที่จะเป็นเครื่องเตือนสติ ข้าพเจ้าได้บ้าง กรานที่รับเขียนให้ทันที ตัวอักษรก็ปรากฏให้ข้าพเจ้าและท่านเห็นดังนี้

“Little deeds of good intentions, are better than big deeds with bad intentions” “กิจการเล็กน้อย แต่ทำด้วยเจตนาดี ดีกว่ากิจการใหญ่ แต่ทำด้วยเจตนาไม่ดี”

Charles M. Grant

c/o Singapore Turf Club.

วิธีลดโจรผู้ร้าย

ทุกคนย่อมปรารถนาให้ทรัพย์สินสมบัติของตนไม่เป็นอันตรายของใคร ใครก็หวงแหน, มีใครมาลักขโมย ก็ป้องกันแม้กระทั่งชีวิต เมื่อถูกปล้น ถูกขโมย ก็เสียคนเสียตายยิ่งถ้าถูกข่มเหงหรือโกงเอาซึ่ง ๆ หน้าด้วยแล้ว ยิ่งเจ็บช้ำใจ สมัยโบราณ คนมีทรัพย์สินสมบัติมาก ก็มีการฝังดินไว้ สมัยปัจจุบันก็มักจะจัดการป้องกันด้วยการฝากธนาคารเป็นต้น

แต่เรื่องโจรผู้ร้ายนี้ ก็แปลก สมัยใด ผู้ปกครองบ้านเมืองไร้ศีลธรรม กดขี่ข่มเหงประชาชน เมื่อนั้น โจรผู้ร้ายก็กำเริบ มันเป็นเรื่องของพ่อว้าวหัวหน้า แฉวและววลูกแฉว ที่มันว้ายขำมฟาก ตรงหรือคด ย่อมขึ้นอยู่กับพ่อว้าวหัวหน้า แฉวแท้ ๆ

ในสมัยอดีต ปุโรหิต (ธรรมอาจารย์ประจำองค์พระราชา) ได้กราบทูล พระเจ้ามหาวิชิตราชให้ทรงปราบโจรผู้ร้าย แต่ไม่ใช่ด้วยวิธีฆ่าหรือจองจำ เพราะพวกที่เหลือจากถูกฆ่าก็จะเบียดเบียนพชนบทในภายหลัง ชนิดตายตัวแทน โดยที่แท้ควรถอนรากโจรผู้ร้าย ด้วยวิธีจัดการทางเศรษฐกิจให้ดี ๓ วิธี คือ—

๑. แจกพืชเช่นข้าวเป็นต้นแก่กสิกรในชนบทที่ประกอบกสิกรรม

๒. ให้ทุนแก่พวกพ่อค้า และ

๓. ให้อาหารและค่าจ้างแก่ข้าราชการให้ทุกคนมีอาชีพมีรายได้

พระเจ้ามหาวิชิตราชทรงปฏิบัติตาม พระราชทรัพย์ก็เพิ่มพูน ชนบทก็ไร้
สิ้นหนาม มนุษย์ทั้งหลายกรนเริง อุมบุตรให้พ่อนอยู่ที่อก ไม่ต้องปิดประตูเรือน
ใจความสั้น ๆ นี้ เป็นพระพุทธานุญาตที่ทรงตรัสให้กัญทันทพราหมณ์ฟัง ในกัญทันทสูตร
สัลขันธ์วรรค ที่มณิกาย (เล่ม ๕ หน้า ๑๗๑-๑๗๓ ข้อ ๒๐๖)

การลักทรัพย์ ทำให้สังคมเดือดร้อน เป็นทุกข์ ผู้ประกอบเองก็เป็นทุกข์
ประชาชนทั่วไปก็เป็นทุกข์ นอนไม่เต็มตา นิสัยลักเล็กขโมยน้อย เป็นนิสัยเสีย

ถ้ามีปรากฏในหมู่ชน ผู้ปกครองไม่ควรประมาท ไม่ควรเห็นของเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ลูกหลานของตัวลักมาได้^๕นั้นเป็นของดี เพราะถ้าแสดงความยินดีให้เด็กเห็น ก็จะเป็นการช่วยน้ำใจเด็ก ควรแนะนำพร่ำสอนชี้โทษให้เห็น แม้จะมีการลงโทษบ้างที่สมควรแก่เหตุ ไม่รุนแรง ก็ควรทำ การปล่อยปละละเลยแม้ในเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ เป็นการเพาะนิสัยในตัวเด็ก เป็นนิสัยเลียนแบบเก่ง สอนให้เด็กตระหนักถึงการประกอบอาชีพที่ถูกต้องว่าเป็นของมีเกียรติสูง ให้รางวัลแก่เด็กบ้าง เมื่อเด็กทำดี เช่นเก็บของทำตกได้แล้วเอาไปคืนเจ้าของ ชมเชยสมรรถภาพของผู้ที่หาสิ่งของมาได้ โดยขอบรรรมให้เด็กได้ยินเสมอ ๆ อบรมติดต่อกัน แต่ไม่พร่ำเพรื่อ ย่อมเป็นการปลูกฝังนิสัยที่ดีลงในสมองของเด็ก โปรดระลึกไว้ว่า นิสัยที่ดีงามนั้น เราสามารถเพาะปลูกขึ้นได้ คนที่ชอบขโมยจนเป็นสันดาน หรือที่เรียกว่า มีนิสัยหวัชโมยนั้น มีน้อย และมีได้เพราะนิสัยขโมยถูกเพาะปลูกขึ้นทีละเล็กทีละน้อยจนฝังลึกกลายเป็นสันดานขึ้นในภายหลัง

การลักขโมยนั้น ถ้ามีนาน ๆ ที ก็ไม่เป็นโทษร้ายแรงอะไรนัก ทั้งในทางโลกและทางธรรม แต่ถ้าประพฤติบ่อย ๆ เข้า ก็เป็นโทษเสียหาย มีโทษหนักทั้งในทางโลกและทางธรรม มันบันดาลนรกบันดาลเปรตให้เกิดขึ้นได้ สมดังพระพุทธดำรัสที่ตรัสไว้ใน สัพพลหุสสูตร ในอัฐฐกนิบาต อังคุตรนิกายว่า

“ภิกษุทั้งหลาย การลักทรัพย์ที่บุคคลทำจนคุ้นเคย ทำจนเคยตัว ทำอยู่เรื่อยไป ย่อมเป็นเหตุให้เกิดในนรก ในกำเนิดดิรัจฉาน ในเปรตวิสัย ผลของการลักทรัพย์ อย่างเบาที่สุด ก็ทำให้ผู้ทำซึ่งเป็นมนุษย์กลายเป็นคนฉิบหายทรัพย์”

เมื่อการลักทรัพย์มีโทษมีทุกข์ดังกล่าวนั้นมีประมาณเท่าไร การเว้นจากการลักกับันดาลให้เกิดสุขทั้งแก่สังคมและส่วนตัวมีประมาณเท่านั้น เมื่อเว้นจากการลักอันเป็นส่วนศีลแล้ว ก็พึงประพฤติธรรมควบคู่กันไปด้วย จึงจะสวยงาม อำนวย

ประโยชน์ให้โดยแท้จริง ทานก็เป็นธรรมะที่มาเป็นคู่กับการเว้นจากการลัก เมื่อเว้นจากการลักแล้ว พึงปรารถนาความเป็นผู้มีใจเพื่อแผ่ อารีอารอบ สละทรัพย์เพื่อขับไล่อะ ชั่วรักษากกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สมบัติของกันและกัน โดยเฉพาะต้องยึดมั่น สัมมาชีพ เลี้ยงชีพโดยชอบธรรม ซึ่งเป็นกल्याณธรรมประจำศีลข้อ ๒ นี้ ทำได้เช่นนี้ ความสุขก็เกิดมีแก่สังคม ซึ่งรวมทั้งตัวเราเข้าไปด้วย นี่เป็นการทำถูกต้องข้อที่ ๒ แห่งสัมมาภิมันตะ

จาก บันทึกการสอนพระสูตร

ของ พุทธสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง ถนนพหลโยธิน พระนคร โทร. ๗๓๔๖๔
นายศักดิ์ศิลป์ สุขะวาที ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา พ.ศ. ๒๕๓๔

